

ГЕНЕЗИС КРАДІЖКИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Приходько Андрій Андрійович - фахівець Донецького юридичного інституту МВС України

УДК 343.851 (477)

У статті встановлено, що лише після того, як у 1991 році Україна стала незалежною державою, всі галузі законодавства отримали новий вектор розвитку. Тривала кропітка праця нормотворців, яка мала наслідком не одну редакцію кримінального законодавства, призвела до появи у 2001 році чинного Кримінального кодексу України. Протягом всього дії зазначеного нормативно-правового акта більшість його норм піддавалась текстовій редакції, що можна пояснити технічним прогресом та, як наслідок, зростанням рівня злочинності та набуття нею більш професійних форм. Однак, не зважаючи на це, визначення крадіжки як таємного викрадення чужого майна не зазнало змін.

Ключові слова: крадіжка, сільська місцевість, запобігання, історія, розвиток, період

The article states that only after Ukraine became an independent state in 1991, all branches of legislation received a new vector of development. The long, laborious work of normative makers, which resulted from not only one edition of criminal legislation, led to the appearance in 2001 of the current Criminal Code of Ukraine. During the entire operation of the above-mentioned normative legal act, most of its norms were text-edited, which can be explained by technical progress and, consequently, by the increase in the level of crime and the acquisition of more professional forms. However, despite this, the definition of theft as a secret theft of someone else's property has not changed.

Keywords: theft, countryside, prevention, history, development, period

Чинне кримінальне право – продукт практичних владних потреб і панівних історичних концепцій у даний проміжок часу. Кримінально-правові положення відрізняються у різних державах так само, як і відрізнялися у різний часовий період. В юридичній догмі – практиці застосування компетентними органами влади правоположень – відбивається тогочасний суспільно-політичний лад та правові інститути, життя окремої людини й цілого народу. Відповідно, ретроспективний аналіз норми права є загальновизнаним і використовується чи не в кожній сучасній науковій праці з кримінального права. Проте, на відміну від наукової доктрини, законодавець країн романо-гер-

манської правової сім'ї, приймаючи нормативні акти, не завжди використовує історичний досвід. Тому непоодинокими випадками є, так би мовити, «відкриття» актом парламенту давно забутого старого сумнівної якості [1, с. 342]. Враховуючи останню тезу, вважаємо за необхідне розглянути історичний розвиток такого суспільно небезпечного діяння як крадіжка. Однак, перш ніж перейти до безпосереднього розгляду, доцільним буде дещо зупинитися на підходах учених до застосування історичного методу в науці кримінального права.

На думку Є.С. Назимка, призначення історичного методу полягає у виявленні історичних фактів і на цій основі в такому уявному

відтворенні історичного процесу, при якому розкривається логіка його руху. Він припускає вивчення, виникнення і розвитку об'єктів дослідження в хронологічній послідовності. Історичний процес орієнтує на те, щоб у процесі пізнання простежувались єдність, зв'язок якісно різних етапів, що пройшло у своєму розвитку досліджуване явище. Зв'язок даного кримінально-правового явища в його походженні, зміні та розвитку з іншими дозволяє зробити висновок про наступність у праві, у тому числі кримінальному, як про найважливішу тенденцію розвитку всієї правової матерії [2].

Отже, вчений вбачає сутність історичного методу пізнання більш у вузькому його значенні – як певний ланцюг знань, який мають тенденцію до розвитку, та може бути використаний як підґрунтя для створення нового кримінально-правового феномену. Тобто історизм, в контексті цієї думки, відходить від глобального фундаменту, на якому базуються всі правові учення та стає процесом перетворення. Є.С. Назимко акцентує увагу на тому, що кримінально-правове явище в його розвитку дозволяє казати про наступність у праві. Останнє, на нашу думку, пояснюється тим, що якщо б ми не мали історико-правових досліджень ми не могли б своєчасно виявляти рудименти у власних нормативно-правових актах.

Майнові злочини – одні із перших, які сформувались ще на початку виникнення людства. Це можна пояснити тим, що не маючи власного господарства та певного роду благ, первісні люди були вимушені викрадати їжу та знаряддя у своїх більш багатих сусідів. Однак, за відсутністю регулятора суспільних відносин, це не тільки ніяк не каралось, але й вважалося одним із способів «мисливства». Поряд із майновими злочинами часто йшло вбивство, котре обумовлювалося позбавленням господаря майна. Людина прагнула приховати свій злочин, а тому почала обирати таємні способи вилучення майна, одним із таких способів стало заволодіння майновими благами, коли їх господар втратив пильність. Так й отримав розповсюдження такий злочин як «крадіжка». Однак, варто звернути увагу, що історичні першопочатки цього явища можна знайти ще у Біблії, де мається напис: «Не будете красти!». Цей

закон був втілений Мойсеєм у восьмій Божій Заповіді: «Не кради!».

Дещо пізніше, у збірнику законів царя Хамурапі (1792–1750 рр. до н. е.) згадуються такі склади майнових злочинів: крадіжка надбання Бога чи палацу (покарання – смерть злодія), крадіжка вола, вівці, осла свині, човна, які є власністю Бога чи палацу (покарання – відшкодування у 30-кратному розмірі вартості майна чи смерть злодія – якщо він не має коштів), крадіжка вола, вівці, осла, свині, човна, які є власністю мушкенуму (покарання – відшкодування у 10-кратному розмірі вартості майна чи смерть злодія – якщо він не має коштів), крадіжка зрошувального засобу (покарання – штраф у розмірі 5 сіклей срібла), крадіжка шкіряного відра, сапи (покарання – штраф у розмірі 3 сіклей срібла) [3].

Римське право було підставою для формування у науці кримінального права переконань, що власність це виключно юридичне явище. Дореволюційні юристи прямо апелювали до римського права, а радянські і сучасні – опосередковано, оскільки аксіома цього права знаходить своє відображення у положеннях цивільних законів. Римське право під власністю розуміло найбільш повне панування особи над річчю, здійснюване у цивільному обороті засобами володіння, користування і розпорядження майном. На цих підставах майнове розкрадання у римських юристів розглядалося і як повне вилучення чужого майна, і як посягання на окремі частини власності – право користування (*furtum usus*) і право володіння (*furtum possessionis*). Основний делікт проти власності *furtum* не збігався з крадіжкою у нашому (сучасному) розумінні цього слова. Його зміст був ширший: це був делікт проти майнових прав взагалі. *Furtum* (крадіжка) визначалася як те, що «має намір в цілях створення для себе вигоди привласнення собі або самої речі, або навіть користування нею, або володіння». Більш того, разом з *furtum* (крадіжкою в широкому сенсі слова) римському праву були відомі: *furtum usus* (делікт, що полягав в протиправному користуванні річчю), *furtum possessionis* (делікт, що полягав в позбавленні володіння річчю особи, яка мала право на таке володіння), *rapina* (грабіж), *metus* (здійснен-

ня юридичної операції або дій фактичного характеру під загрозою), *dolus* (обман), *fraus creditorum* (здійснення боржником операцій, направлених на зменшення його майна) [4, с. 49].

Таким чином, можна підсумувати, що поняття крадіжки у історичних правових першоджерелах є маже тотожним тому, що збереглося до наших часів та широко використовується в чинному кримінальному законодавстві. Однак, звертаючи увагу на той факт, що стародавню історію можна охарактеризувати крізь призму жорстокої владноможності правлячої верхівки, а пізніше – потужного впливу церкви на усі сфери людського буття, вбачаємо за необхідне розглянути ті історичні віхи, які мають безпосередній вплив на становлення такого злочину як крадіжка взагалі та в межах кримінального законодавства, зокрема. Відтак, розпочати пропонуємо з періоду становлення Київсько-руської держави.

З цього приводу, цікавою є періодизація запропонована В.В. Кузнецовим. Вчений вважає, що вивчення різних законодавчих джерел руського права дозволяє нам окреслити такі умовні етапи в розвитку поняття крадіжки: етап виникнення ознак крадіжки (поч. X – кін. XVIII ст.); етап удосконалення і законодавчого закріплення поняття крадіжки (кін. XVIII ст. – 1922 р.); радянський етап ідеологізації поняття крадіжки (1922 р.) [5, с. 147]. Вважаємо такий розподіл доцільним та можливим викладати результати нашого ретроспективного дослідження в межах періодів, запропонованих вченим.

Перший етап: етап виникнення ознак крадіжки (початок X – кінець XVIII століття). Починаючи з договорів Київської Русі із Візантією 911, 945 рр. і «Руської Правди», давньоруське кримінальне право не знало такого терміна, як крадіжка. Термін «крадіжка» був істотно детермінований розвитком поняття «татба». Слово «татба» має старослов'янське походження та походить від слів «таємний», «таїтися», вказує на потайний спосіб дії. Під цим терміном у «Руській Правді» у трьох відомих нам редакціях розумілось: злочинне викрадення, – таємно, або насильницьке відібрання майна [6, с. 645]. Варто зазначити, що,

на відміну від вавилонського закону Хаммурапі, який не надавав особливого значення людині та захисту її життя, у період Київсько-руської держави об'єктами посягання злочину були особа й майно. Об'єктивна сторона злочину розпадалася на дві стадії: замах на злочин (наприклад, покаранню підлягала особа, яка погрожувала мечем хоча і не вдарила) і закінчений злочин. Закон знав поняття співучасті, і вимагав покарання усіх винних у злочині [7, с. 221].

Проте, «Руська правда» ще не розглядає ступінь участі кожного зі співучасників злочинного діяння (намовник, виконавець і таке інше). За законом, у Києво-руській державі вже існує уявлення про перевищення меж необхідної оборони (зłodія, ввійманого на місці злочину можна вбити лише у випадку опору з його боку; якщо зłodія вбили після його затримання, коли безпосередня небезпека в його діях відпала, то винні у цьому випадку мали платити виру). Головна мета покарання за «Руською правдою» полягала у відшкодуванні завданої шкоди (матеріальної чи моральної) та поповненні княжої скарбниці. Власне така мета і зумовлювала систему покарань. Вона була досить простою, хоча і пройшла певну еволюцію. У «Руській правді» смертна кара не згадується. Однак на практиці в Київській державі вдавалися до застосування смертної кари, посиляючись при цьому на церковні устави. Жінки сплачували половинний штраф (пів вири). Статті «Руської правди» гарантували людині охорону її майна. Причому на особливому становищі було майно князя. До діянь, що караються, відносились: викрадення чужого майна, недозволене користування чужою худобою (головним чином, це стосувалось бойових і їздових коней), навмисне знищення чужого майна. Штрафи за це призначалися пропорційно приблизній вартості вкраденого або пошкодженого. Землевласникам і землеробам гарантувалася охорона угідь і орного наділу: знищення межі або інших знаків на дереві, на борті розцінювалося як серйозний злочин і каралося штрафом у 12 гривень [8, с. 10].

«Руська правда» є першим джерелом права, в якому було зроблено спробу встановити більш менш справедливе покарання за вчи-

нення суспільно небезпечних діянь. В законі вперше було втілено принцип гуманізму (але, звичайно, не в тому вигляді, в якому він втілений в сучасному кримінальному законодавстві). Однак, не можна казати про те, що «Руська правда» встановлювала покарання за майновий злочин з метою захистити особу від злочинного посягання. В першу чергу, закон дбав про матеріальні блага правлячої верхівки – княжої скарбниці, саме тому основним покаранням встановлювалося відшкодування завданої шкоди. Тобто, законодавець бажав скоріше не покарати та виправити злочинця, а повернути князеві викрадене. Звичайно, крадіжки у простих людей також переслідувалися законодавчо, однак такого значення вона не мала.

Про розвиток кримінально-правових норм Великого князівства Литовського (ВКЛ), в складі якого свого часу перебувала більша частина українських земель, дають уявлення три (редакції) Литовських Статутів. Їх укладення в XVI ст. вважають найбільшим здобутком у процесі систематизації права українського середньовіччя. При підготовці, наприклад, «Старого» статуту 1529 р. (його вважають першим у Європі систематизованим зводом законів різних галузей права), було уперше вирішено ряд винятково складних теоретичних і практичних питань. Серед яких – розмежування норм права за окремими галузями, розташування їх у визначеній системі, уведення багатьох нових положень, що раніше були невідомі праву Великого князівства Литовського. Поняття злочину у праві Литовсько-руської держави зазнавало трансформації. На етапах панування звичаєвого права злочин розумівся як заподіяння шкоди, згодом (із другої половини XV ст.) трактувався як *проступок*. Для позначення злочину також використовувалася неоднакова термінологія. Залежно від характеру і наслідків злочинних дій, злочини проти здоров'я, особистої й майнової недоторканності називалися *свалтом*, *кривдою*, *лиходійством*, *шкодою*; проти державної влади – *ображення маєстату господарського*. Протиправний суспільно-небезпечний характер діянь відтінявся термінами: *«виступ із права»*, *«злодійство»*, *«привина»* [8, с. 11].

Відтак, за Литовським Статутом 1588 р., який був діючим і у другій половині XVII ст., крадіжка (татьба) розглядалась як таємне викрадення майна і позначалась термінами «украдено», «злодейство» (III.XIV.2, 3). Суб'єктивна сторона крадіжки характеризується прямим умислом. Але, якщо за Кримінальним кодексом України 2001 р. суб'єктом цього злочину є осудна особа, що досягла 14 років, то за Статутом 1588 р. – яка вже досягла 16 років. Аналіз Статуту 1588 р. свідчить про існування і деяких обтяжуючих обставин крадіжки. Так, за ним крадіжка поділялась залежно від вартості викраденої речі: при крадіжці речі, вартість якої не перевищувала 2 кіп грошей, винного слід було побити дубцями, якщо ж сума краденої речі складала більше 4 копи грошей, то винний мав бути покараний на смерть). Отже, можна говорити про те, що кваліфікуючою обставиною було вчинення крадіжки у великих розмірах [9, с. 143]. Цікаво, що в цей період крадіжка набуває деяких кваліфікуючих ознак. На нашу думку, останнє може пояснюватися тим фактом, що із розвитком людства, зміною форм відносин, змінювалась і сама сутність крадіжки. Люди почали вибирати більш прийнятні та безпечні способи таємного викрадення майна, при цьому змінювались підходи до обрання знарядь та засобів вчинення злочину, місця його вчинення та варіантів приховування суспільно небезпечного діяння.

В період розповсюдження магдебурзького права, майнові злочини посіли важливе місце. В нормативно-правовому акті того часу, яке мало назву «Саксонське дзеркало» крім крадіжки (таємне заволодіння чужою річчю), почали виділяти грабунок (відкрите привласнення чужої речі), розбій (грабіж із застосуванням насильства). Розглядаючи справи за звинуваченням у крадіжці, для визначення виду покарання брали до уваги: чи злочин був учинений під примусом, чи з власної волі, уперше чи повторно; вартість викраденого; добровільне зізнання й розкаяння у вчиненому; групою осіб за попередньою змовою чи одноособово. Неповнолітні особи у віці до 14 років та особи, які вчинили дрібну крадіжку через голод, звільнялися від кримінальної відповідальності [8, с. 20]. Привілейований підхід законодавця

до неповнолітніх, як видається, може бути пояснений тим, що саме у середньовічний період становлення української держави неповнолітні почали визнаватися уразливою категорією суб'єктів кримінального права, через свою фізичну та психічну незрілість, у зв'язку із чим не могли в повній мірі, так само як і дорослі, відповідати за свої вчинки.

В наступному, козацьке право, яке прийшло на заміну магдебурзькому, також передбачало досить широкий перелік злочинів, які, в залежності від об'єкта злочину умовно поділяють (І. Грозовський) на декілька видів: *військові* (порушення правил несення служби, дезертирство, ухилення від служби); *службові* (казнокрадство, перевищення службових повноважень і зловживання службовим становищем); *проти порядку управління і суду* (непослух адміністрації, фальшивомонетництво, підроблення печаток і документів, лжеприсяга й лжесвідчення у суді); *проти особи* (убивство, завдання каліцтва, ран чи побоїв, образа); *проти власності* (крадіжка, пограбування, приховування краденої речі, знищення чужого майна); *проти моралі* («зганьблення жінки не по пристойності», перелюбство або зв'язок з жінкою на Січі, приведення на Січ жінки) [8, с. 21].

Можна підсумувати, що перший історичний етап становлення суспільно небезпечного діяння, яке має назву «крадіжка» пройшов достатньо стрімко та мав наслідком вражаючі досягнення, серед яких: встановлення співрозмірного покарання за крадіжку, визначення основних способів та предметів вчинення крадіжок, віку, з якого має наставати кримінальна відповідальність за вчинення крадіжок, і, нарешті, встановлення кваліфікуючих ознак майнового злочину.

Подальший розвиток вітчизняного законодавства про крадіжку показав, що із прийняттям Соборного Уложення 1649 р. під татбою остаточно почали розуміти таємне заволодіння чужим рухомим майном. Крім того, поняття татби не залежало від розміру викраденого [10, с. 11]. Із терміном «крадіжка» зустрічаємось також в Указі Петра I від 17 березня 1714 р. «Указ о фискалах, о их должности и действии». У пункті 2 зазначеного «Указу...» було вказано, що: «Всеякие взятки и кражу

казны, и прочее, что ко вреду государственному интересу быть не может, какова б оное имяни ни было...» [11, с. 51]. Проте, в даному випадку в нормативно-правовому акті під цим терміном розумілось (на відміну від сучасного розуміння) приховування зборів, які повинні поступати в державну скарбницю, розтрата і привласнення змінили термін «татба» на «воровство») термін «крадіжка» вживається паралельно з терміном «воровство» і здебільшого означає викрадення чужого майна [11, с. 51].

Другий етап: етап удосконалення і законодавчого закріплення поняття крадіжки (кінець XVIII століття – 1922 р.).

Вісімнадцяте століття характеризується прогресивністю та переходом до більш сучасного відношення до злочину та його покарання. Якщо попередні століття можна було вважати саме етапом зародження та становлення закону про кримінальну відповідальність, то в розглядувані часи вже можна спостерігати динамізм у кримінальному законодавстві. На нашу думку, це можна пояснити значною кількістю військових дій, що відбувались в ті часи та необхідністю мати хоч якийсь регулятор суспільних відносин.

Впродовж XVIII ст. було здійснено кілька спроб кодифікації права козацької України. Найвідомішою з кодифікацій українського права першої половини XVIII ст. були «Права, по которым судится малороссийский народ» (1743). До категорії майнових злочинів зараховували розбій (насильницький збройний напад із метою заволодіння майном), пограбування (відверте заволодіння чужою річчю з метою привласнення в цілях виконання судового присуду, або на покриття боргу чи заподіяної шкоди), крадіжку (у звичайній і кваліфікованій формах). За розбій і пограбування, як звичайно, карали смертю й грошовими штрафами. За крадіжку речі незначної вартості (звичайна крадіжка) злочинця на перший раз карали побиттям біля ганебного стовпа й грошовим штрафом у розмірі вартості викраденого, на другий – ще й відрізали вухо, коли це трапилося втретє – відрізали носа й випалювали на чолі тавро розпеченим залізом, а вчетверте – карали смертю через повішення. Кваліфікованими (важкими) вважались крадіжки

цінних речей, вчинені поодинокі чи групою злодіїв через підкоп, злам замків тощо. Якщо злодій був спійманий на «гарячому» або з краденою річчю («лицем»), то це також ускладнювало його становище. За таких обставин злодія карали смертю через повішення. Важкими крадіжками вважалися також пограбування церков і могил, викрадення вільної людини та продаж її у неволю. За ці злочини теж карали різними видами смертної кари [8, с. 31].

Отже можна казати про дещо надмірну жорстокість тогочасного законодавства. Однак, варто зазначити, що таке відношення законодавця до злочинів взагалі та до майнових злочинів зокрема призвів до вдосконалення самого кримінального закону. Поява нових форм суспільно небезпечних діянь призвели до того, що правляча верхівка не знала як на них реагувати, у зв'язку із чим як об'єктивна сторона складу злочину (в її тодішньому розумінні), так і суб'єктивна сторона зазнали значних змін. Кримінальне законодавство почало розглядати нові способи учинення крадіжок та окремі обтяжуючі обставини.

Відтак, у нормах «Прав, за якими судиться малоросійський народ» знайшла відображення така обтяжуюча обставина як проникнення до закритого приміщення. Так, за XXIV.12.п.1 проникнення до закритого приміщення каралось смертю, крадіжка з відкритих територій (хліба або сіна з поля, гумна, дерев – з лісу тощо) каралось вже тілесним покаранням (XXIV.19.п.1). Але норми «Прав, за якими судиться малоросійський народ» відображають і розвиток поняття крадіжки із проникненням до закритого приміщення: під «закритим приміщенням» розумілось не тільки «клеть», але й проникнення у «домъ, в избу, в анбаръ, либо под какое нї есть строение запертое» (XX.12.п.1). Рецидив крадіжки, як одна із обтяжуючих обставин, також знайшов відображення у нормативно-правовому акті. За першу крадіжку винного мали карати побиттям «розгами или плетью», за другу – відрізати вухо, за третю – відрізати ніс або таврувати, а якщо «по ономъ трикратномъ наказаніи былъ паки на воровстве пойманъ, таковий имеетъ быть повішень» (XXIV.8.п.1). Іншою новою рисою стає виділення об'єктивної сторони крадіж-

ки, опис у нормах «Прав, за якими судиться малоросійський народ» способу її вчинення. В XXIV.12.п.1,2 вчинення крадіжки із закритого приміщення передається термінами «влезъ или подкопался», «при подкопаніи», «кладовые учнетъ подькопиватись или... влезетъ». У розглядуваному законі зафіксовано появу нових кваліфікуючих обставин. Зокрема, у XXIV.12.п.2 особливу увагу приділено нічній крадіжці, причому навіть при замаху на крадіжку («и хотя еще ничего не украдетъ»), злодія слід карати так «какъ бы уже то воровство действительно учинилъ, смотря по его злонамеренію» [12, с. 306].

Однак, варто зазначити, що не дивлячись на достатньо велику кількість кримінально-правових актів в ці часи, всі вони майже дублювали один одне, змінюючи, здебільшого, лише суворість покарання та форми злочинних діянь. Останнім у цей період, на нашу думку, найбільш важливим є «Уложення про покарання кримінальні й виправні» (1845 року зі змінами та доповненнями у редакції 1885 року). Але, «Уложення...» не зробило великий внесок у розвиток майнових злочинів. В подальшому, створення Російської імперії та правління царя призвело до низки державних переворотів, які стали наслідком безлічі військових дій та революцій, у зв'язку із цим кримінальне законодавство в більшій мірі захищало інтереси держави, а тому розвитку зазнали розділи, присвячені кримінальній відповідальності за військові злочини та злочини проти держави.

Кримінальне законодавство Української народної республіки доби Української Центральної ради з одного боку, ґрунтувалося на кримінальному та кримінально-процесуальному законодавстві Російської імперії зі змінами, внесеними Тимчасовим урядом, а іншого, – власних нормативних актах. Останні встановлювали нові кримінальні норми, доповнювали, змінювали чи скасовували вже існуючі. Подекуди видавалися законодавчі акти місцевих органів влади, що визначали, які діяння в певному повіті чи волості є злочинними і міри покарання за них. Мала також місце законодавча ініціатива судових органів, які внаслідок застарілості законодавчої бази самі змушені

були вирішувати, які діяння вважати злочином і яку міру покарання за них слід встановлювати [8, с. 38]. Важливим об'єктом кримінально-правового регулювання Директорії УНР були **злочини проти власності** (крадіжка, грабіж, розбій, умисне знищення або пошкодження майна), спрямовані на захист державної та громадської власності проти хабарників, шахраїв та інших небезпечних злочинців. Особлива увага законодавця приділялася захисту державної власності. Зокрема, на охорону державної власності був спрямований Закон «Про підвищення кари за недбайливу охорону, присвоєння, розтрату або знищення скарбового майна» (1920 р.). На боротьбу з шахрайством був націлений «Закон про шахрайство» (18 липня 1919 р.), який базувався на витягах зі Статуту про покарання, що накладалися мировими суддями, та Уложення про покарання. Відповідно до цього нормативного акта, розрізнялося шахрайство, що не перевищувало суми у 300 крб., і таке, що сягало за 300 крб. Міра покарання за вчинення шахрайства підвищувалася відповідно до кількості скоєних неправомірних дій, а також у разі обтяжуючих обставин, які визначалися у законі [8, с. 49].

Таким чином, можна підсумувати, що другий етап характеризується значним проривом щодо встановлення меж кримінальної відповідальності за майнові злочини, але подальший розвиток був перерваний через ситуацію, яка склалася на той час на українських землях. Такий стан справ мав місце протягом тривалого часу та отримав позитивні зміни лише наприкінці XX століття.

Третій етап: радянський етап ідеологізації поняття крадіжки (1922 рік).

Встановлення радянської влади фактично не змінило поняття крадіжки в кримінальному законодавстві. Так, у Кримінальному кодексі УРСР 1922 р. у ст. 180 під поняттям крадіжки розуміли «...таємне викрадення майна, яке знаходиться у володінні, користуванні або віданні іншої особи або установи». А вже в Кримінальному кодексі УРСР 1927 р. законодавець більш чітко і зрозуміло сформулював визначення терміну «крадіжка»: «...таємне викрадення чужого майна...». Дещо пізніше Постанова ЦВК і РНК СРСР «Про охорону майна державних

підприємств, колгоспів і кооперацій і зміцнення суспільної (соціалістичної) власності» від 7 серпня 1932 р. фактично підмінює собою кримінально-правову норму, що передбачає відповідальність за крадіжку. При цьому для захисту державних, а не людських інтересів, встановлено такий жорстокий вид покарання, як розстріл. Слід відмітити, що в цій Постанові зовсім не зважали на такі важливі обставини, як особа винного, кількість і обсяг викраденого майна та інші [13, с. 14].

Варто зазначити, що кримінологічна оцінка обставин вчиненого злочину в ті часи ще не мала місце. Законодавцем не зверталась увага навіть на неповнолітній вік злочинця, а отже останні зазнавали на собі репресивний вплив аналогічний тому, що на собі дорослі. Оцінка надавалась лише факту вчинення суспільно небезпечного діяння, що свідчило про стійку антисуспільну та девіантну поведінку, а отже така людина повинна була бути покарана, а у деяких випадках навіть не мала права на життя, оскільки могла принести шкоду державним інтересам та розвивати злочинні навички. Про виправлення та превентивну функцію кримінального права радянське законодавство не знало, кара була самоціллю, злочинець автоматично переставав вважатися людиною. Такий стан справ призвів до великої кількості законодавчих помилок та відсутності чітких ознак того чи іншого злочину, необхідних для правильної його кваліфікації, і крадіжка не була виключенням.

У період Великої Вітчизняної війни кримінальне законодавство, як і інші сфери людського буття, зазнало період застою. Вважаємо, що це може бути пояснено тим, що всі ресурси були спрямовані на подолання військового конфлікту та відбудовування нової міцної держави.

Після війни законодавство про крадіжку почало розвиватися більш інтенсивно. Так, 4 червня 1947 р. були прийняті два укази Президії Верховної Ради СРСР – «Про посилення охорони приватної власності громадян» та «Про кримінальну відповідальність про розкрадання державного і громадського майна». У першому законі зазнало змін поняття крадіжки (таємне або відкрите викрадення індивідуаль-

ного майна громадян), була відмінена детальна диференціація складу досліджуваного нами злочину та встановлювалися жорсткі каральні санкції. Таке законодавче визначення поняття крадіжки існувало аж до 1961 р. У Кримінальному кодексі УРСР 1961 р. відбулось повернення в основному до визначення крадіжки, яке було встановлено Кримінальним кодексом УРСР 1927 р. Внаслідок поділу всіх посягань на власність на дві категорії, поняття крадіжки почали трактувати як таємне викрадення індивідуального майна громадян або державного, або колективного майна [14, с. 67].

У 1991 році Україна стала незалежною державою, а отже всі галузі мали бути приведені до тогочасних вимог. Тривала кропітка праця нормотворців, яка мала наслідком не одну редакцію кримінального законодавства, призвела до появи у 2001 році чинного Кримінального кодексу України. Протягом всього існування зазначеного кодифікованого нормативно-правового акта більшість його норм піддавалась постійній редакції, що можна пояснити технічним прогресом та, як наслідок, зростанням рівня злочинності та набуття нею більш професійних навичок. Однак, не зважаючи на це, визначення крадіжки як таємного викрадення чужого майна не зазнало змін. Останні були присвячені перегляду кваліфікуючих обставин крадіжки, встановленню її розміру та визначенню відповідної гуманної, але при цьому справедливої санкції.

Література

1. Сучасна кримінально-правова система в Україні: реалії та перспективи. Ю.В. Баулін, М.В. Буроменський, В.В. Голіна, В.К. Гришук, О.В. Зайчук, В.О. Навроцький, О.В. Наден, Ю.В. Нікітін, Н.М. Оніщенко, Ю.А. Пономаренко, М.І. Хавронюк, О.В. Харитонova, В.І. Шакур – Київ: ВАІТЕ, 2015. – 688 с.

2. Назимко Є. С. Історичний метод та проблеми періодизації історії розвитку інституту покарання неповнолітніх [Електронний ресурс] / Є. С. Назимко – Режим доступу до

ресурсу: <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2014/1/9.pdf>.

3. Законы вавилонского царя Хаммурапи [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.hist.msu.ru/ER/etext/hammurap.htm>.

4. Дорохіна Ю. А. Генеза дослідження власності у кримінальному праві / Ю. А. Дорохіна. // Юридична наука. – 2014. – №3. – С. 48–56.

5. Кузнецов В.В. Крадіжка як кримінально-правове явище // Науковий вісник Української академії внутрішніх справ України. – 1998. – №2. – С. 146–151.

6. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка: Пер. с нем. (с доп.). – М.: Прогресс, 1973. – Т. 4. – 855 с.

7. Паньонко І. М. Склад злочину за Руською Правдою / І. М. Паньонко, В. А. Коваль // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. – 2011. – Вип. 7. – С. 220–222.

8. Терлюк І.Я. Огляд історії кримінального права України. Навчальний посібник. – Львів: Ліга-Прес, 2007. – 92 с.

9. Временник Императорского общества Истории и Древностей Российских. Кн. 19. – М.: Моск. ун-т, 1854. – 382 с.

10. Кривошеин П.К. Преступление: историческое исследование. – К.: УАВД, 1993. – 72 с.

11. Памятники русского права. – Вып. 8. Законодательные акты Петра I. – М.: Юридическая литература, 1961. – 668 с.

12. Права, за якими судиться малоросійський народ 1743 р. / Нац. акад. наук України, Ін-т держави і права. – К.: Книга, 1997. – 547 с.

13. Шляпочников А. Н.В. Крыленко о советской законности, суде и прокуратуре // Социалистическая законность. 1963. № 4. С. 13–19.

14. Кузнецов Віталій Володимирович. Кримінально-правові норми про відповідальність за крадіжку як інститут кримінального законодавства: Дис...канд. юрид. наук: 12.00.08 / Національна академія внутрішніх справ України. – К., 2000. – 228 арк.